

EN DAG I DUBLIN

- om James Joyces *Ulysses*

I Thomas Warburtens reviderade upplaga från 1963 heter det på s. 720 i romanen *Odysseus*. Det handlar om "hymnens förutbestämda bräcklighet":

...den naturliga grammatiska övergången genom inversion utan betydelseförskjutning av en sats i aoristus praeteriti (upplöst i maskulint subjekt, tvåstavigt onomatopoetiskt transitivt verb och direkt feminint objekt) i aktivt modus till korrelativ sats i aoristus praeteriti (upplöst i feminint objekt, hjälpverb och tvåstavigt onomatopoetiskt perfektparticip med kompletterande maskulint agentadverbial) i passivt modus...

Ja, så fortsätter det tills läsaren till slut kan konstatera "stjärnornas känslolöshet"

Detta - ett inre poetiskt grammatiskt rollspel, som flyter fram likt en rullande frigjord tanke i det som psykologen William James säger kan gå under namnet "stream of consciousness".

Kanske är det så. Man blir dock inte klokare av att läsa James Joyces välkända bok, däremot kan både tanke och känsla föras ut på ett böljande hav eller ut på en tunn våris som i vilket ögonblick som helst skulle kunna brista.

Aderton skribenter.

18 skribenter framträder i en bok från 2014 med tolkningsövningar och insikter i boken *Ulysses - En dag i Dublin*. Utgåvan innehåller presentationer av de föreläsningar som hölls på Humanisten vid Göteborgs universitet den 27 april 2012. Redaktörer är Åsa Arping och Mats Jansson, som också gör en inledande presentation av författaren och de i antologin deltagande.

Det har blivit en diger framställningar, som erbjuder insikter och kunskaper om en av det förra århundradets mest uppmärksammade böcker. skriven under åren 1914 - 1921 och senare publicerad i 1000 exemplar - en lyxutgåva till högt pris.

Men den främsta anledning till Joycedagen är Erik Andersson prisade översättning av just romanen *Ulysses*.

1922.

Ulysses utkom 1922. Det är ett år då flera för litteraturen viktiga böcker såg dagens ljus bl.a. publicerades böcker av Rilke, Proust, Eliot och Woolf.

För James Joyce har allt sin början i Trieste, där de första nedskrivna episoderna såg dagens ljus. En "landsförvisad" Joyce på flykt och på drift, som en gång den homeriske Odysseus i den grekiska övärlden. Itaka och Dublin - långt från hemorten, liksom en gång Dante, som dock aldrig kunde återvända till Florens.

Den mer eller mindre frivilliga exodusvandringen finns här som ett grundelement i den ontologiska tillvarons existens. Huvudpersonerna i boken - Stephen Dedalus, lärare och poet, liksom Leopold Bloom, alltid närvarande i de pågående 18 kapitlen.

Mats Jansson gör en episodöverblick och benämner de olika kapitlen - "episoderna". Med Homeros Odysseen som levande undertext fortskrider Joyce handlingar i olika avsnitt som tex. Telemachien, Proteus, Aiolos, Cyklopen, Nausikka, Solgudens oxar, Kirke, Eumaios och Itaka.

Publiceringen vållade stora problem framför allt i USA och England. Det var de pornografiska textavsnitten som sved i moralisternas ögon. Kunde man få skriva så här? Det blev dock utgivning i England 1933 och i USA 1936 - efter en domstolsförhandling, där böterna blev 50 dollar.

Här följer några insikter i de förekommande uppsatserna om Joyce Ulysses.

Svinnjuren.

Först ut är **Mikael van Reis**. Han tar upp den förekommande "svinnjuren" från den ungersk-judiske slaktaren Moses Dlugaczs. Frukosten som serveras är både med- och motbjudande och inbjuder till spekulationer i antijudisk anda då det handlar om ätbar mat. Kosher-reglerna är som bortblåsta och den närvarande måltiden ett materiellt frossande i allsköns rätter. Vidare kartlägger van Reis den dåtida släktromanens förfall.

Upplösningen av romanens helhetsgrepp är tydlig med tidsaktuella referenser till kända författare som tex. Kafka (Gregot Samsas förvandling i familjens mitt). Prousts "madelenekaka" blir i Joyce behandling och uppvisning förvandlad till apelsiner och citroner. Dessa citrusfrukter får symboliska betydelser och associativa förvecklingar i den närvarande Joyce-kontexten. Potatis liksom tvål

får ödesdigra kopplingar både till det kroppsliga och själsliga. Till slut hamnar författaren i det s.k. Kirkekapitlet där den fullbordade bordellverksamheten noggrant belyses.

Britta Olinder påtalar det alltid förekommande exilbegreppet, där själva landsflykten för författaren får ett centralt genomslag. Att under livsresan söka ett hem, liksom den sjöfarande Odysseus; att finnas där mitt i livets motstånd och förvandling - finna vägen eller stigen som leder till trygghet och ro; kan vara en sorts regression i den skrivandes tjänst. En energi som utlöses och omhändertas med både kyla och värme. Det klassiska ordspråket lyser igenom, får att trivialt säga - "borta bra men hemma bäst".

Lars Lönnroth utgår från Joyce som arbetssökande i det italienska Trieste. Här under tiden 1904-1914 kämpar och grundlägger Joyce sin identitet tillsammans med hustru Nora. Lönnroth redogör också för egna intressanta upplevelser vid besök på plats tillsammans med litterärt insatta guider.

Mikaela Lundahl redogör för sambandet mellan kropp och hjärna - dessa två centrala objekt som sysselsätter Joyce på alla plan - från det motbudande kroppsliga till det förfinade estetiska. Ett gnostiskt förhållningssätt, som författaren försöker övervinna genom att belysa kroppens funktioner likvärdigt med de andliga. Läsarens associativa förmåga sätts på spel, prövas.

Ingrid Lindell tar upp uppenbarelsens närvaro och betydelse dvs. epifanin, liksom hon gör grekiska jämförelser i och med själens reningen (katharsis). Här - bearbetning av stort och smått i det existentiella rummet.

En av de mest genomarbetade inslagen är **Ola Sigurdsons**. Han indelar framställningen i fyra teman dvs. Epifani, Liturgi, Treenighet, Komedi. Det blir en belysande framställning där den katolska, västerländska kristendomen ligger som en ständig undertext i de återkommande joyce-partierna. Att tidigt ange ett latinskt citat från den Tridentiska mässan gör öppningen tydlig och självklar:

- *Introibo ad altare Dei* dvs. Jag får gå in till Guds altare...

Det är samma ord som man kan läsa i Gamla Testamentet - Psaltarens 43:e kapitel vers 4.

Så börjar en dag i Dublin - den 16 juni 1904. Joyce går in i den katolska kyrkan, går in i i minnet av sin barndom, in i Jesuitordens påtagliga fixering av lag och ordning. Den religiösa underbyggnaden, som alltid pålas upp och bär fram Joyce i ett fruktbart tolkningsmönster.

Thomas av Aquino.

Den medeltida kyrkofadern Thomas av Aquino har för tid och evighet intagit James Joyce tänkande och underliggande moraluppfattning. Men som Terry Eagleton skriver och definierar en religiös efterföljelse: "...det har funnits många sätt att vara religiös på Irland och ateism är ett av de mest distingerade". Och nog är det så, då författaren Joyce ger sig ut på sina parodiska promenader, finner stigar till den "svarta" mässan och bygger in olika nattvardsuppfattningar i texten.

Den totala förvandlingen av vinet till Kristi kropp från Innocentius III transsubstantiationsläran fram till Martin Luthers konsubstans eller ubikvitet - "i , över och under" - närvarande i det heliga paradigmet. Men som Sigurdson konstaterar - det är framför allt roligt att läsa Ulysses - ja, det kan vara något av en underhållande och rolig framställning, där skratt och allvar förenas, själ och kropp går samman i den jordiska fruktsamheten.

Mats Jansson står för en insiktsfull inledning av boken, liksom tankar i det egna kapitlet om barnbördshuset vid Holles Street, som i sin tur kopplas samman med fruktsamheten hos Solgudens Oxar från tolfte sången i Odysseen. Sexualitetens uppenbara närvaro och erotiska existens belyses i de båda utgåvorna; och följer därmed det parallella skeendet mellan det antika och det moderna.

Kocken **Jens Linder** uppmärksammar naturligtvis färnjuren, som byts ut mot grisnjuren. Den vidbrända tillagningen och den långsamma förtäringen av mat och dryck. Han fokuserar vidare på doftens betydelse i det fjärde kapitlet. Doft, lukt, avsmak och vämjelse... ord som leder till avfall och närvaro av en sorts avfallssortering av modernt snitt. Det engelska offal dvs. avfall behandlar ett matförråd av ålderdomligt snitt. Under fattig tid tog man tillvara all delar av djurkroppens "gåvor" - tog vara på njure, lever, bräss, tunga m.m. Inälvsmaten gav näring och nöje vid tillagning och ätande. Så blir inget främmande för Joyce i denna orgie av förtäring vid det gemensamma bordet.

Lisbeth Larsson lägger märke till Joyce s.k. historiska övningar och fäster vikt vid både Joyce, Woolf och Eliot - alla dessa begåvade gör sina historiska övningar och knyter därmed an till tidens historiska närvaro. Leopold Bloom och Clarissa Dalloway förs samman i olika rörelser. Rörelseverben blir kuggar i det pågående hjulet under den pågående livsfärden: man går, vandrar, promenerar, flanerar och strosar. Det är bara att välja riktning och mål!

Ingrid Holmquist inleder med ett citat av Virginia Woolf: "Examine for a moment an ordinary mind on an ordinary dag!" Ja, vad händer under denna

vanliga dag, som sammanför så många människor och skiljer dem åt. Så följer en genomarbetad jämförelse mellan Woolfs Mrs Dalloway och Molly Bloom. Likheterna är många i och med det tankerika flödet och en sorts underkastelse av ett omedvetet undre själsligt flöde - ja, en medvetandeström som de båda författarna ville komma åt.

Elisabeth Bladh redogör systematiskt för de förekommande översättningarna till svenska 1946 och 2012, samt den mer reviderade 1993. Dvs Thomas Warburton och Erik Andersson - den tidigare Tolkienöversättaren - står i centrum.

De sista kortare fyra sista kapitlen skriver **Christer Ekholm** om de pornografiska och de mer didaktiska inslagen i de pågående läsningarna. **Ingemar Nilsson** fokuserar på drömmar och hallucinationer i det femtonde kapitlet med Dublins bordelldistrikt och Mrs Bella C. Odysséns trollkvinna Kirke finns när som en parallell jämförelse. Flykt, dröm, metamorfoser och omedvetna associationer fångas här upp i den surrealistiska verklighet som kan koppla referenser till de poetiska mönster från dadaism till Breton automatiska skriftmanifest. **Ole Lutzen-Holm** skriver avslutningsvis om Hörspelet med Lena Endre i huvudrollen. Det utgör episoder från kapitel 18 och sändes i P2 den 15 december 1998. **Översättaren Erik Andersson** får slutligen det sista ordet och förverkligar några personliga reflexioner om erbjudanden och översättarens möjligheter och omöjligheter. Han avslutar med en "fårdikt. Den börjar och slutar med ett evigt bråkande:

...äää...

Hans-Evert Renérius

Bok: EN DAG I DUBLIN. Om James Joyces ULYSSES. Red. Åsa Arping & Mats Jansson. 2014. Göteborgs universitet. Litteratur. Idéhistoria och Religion.